

Alapkövetelmény a valódi alkotmányosság helyreállítása

ZÉTÉNYI ZSOLT interjú - 2010.06.03, 09:31 Nemzeti Hírháló

Napjainkban egyre gyakrabban merül fel az, az igény, hogy a magyar "alkotmány" -nyal kapcsolatos problémákat végre rendezni kell. A civil szférában egyre többször beszédtem az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívásának - mint egy lehetséges megoldásnak - a lehetősége, és az, hogy az alkotmányozási kérdések megoldása a végtelenségig nem halogatható. 20 éve ideiglenes az alkotmánynak nevezett alaptörvényünk, melyből - ma már világosan érthető a "miért"maradt ki a nemzeti vagyon meghatározásának fejezete, amit így büntetlenül el tudtak herdálni, azaz "privatizálni". Egyértelmű, hogy jogos igényként jelenik meg az új kormányval szemben a magyar alkotmány rendezésének megoldása.

Az alkotmányozási kérdések kiváló szakértőjét, dr. Zétényi Zsoltot a lehetséges megoldásokról kérdezem, akinek A történelmi alkotmány című munkájának 2. bővített kiadása a napokban jelent meg.

- A témában laikus, jó szándékú, de nem jogvégzett állampolgár nem rendelkezik "alkotmánytanból" még alapfokú ismeretekkel sem. Mivel magyarázná, hogy szükség van a történelmi alkotmány ismeretére, és arra, hogy Magyarország végre visszatérjen a jogfolytonossághoz?

A fizikai válsághelyzetnek és a veszélyeztetett létfenntartásnak a következménye a magyar társadalom rendkívül alacsony műveltségi szintje, és az információ áradatban eligazodni nem tudása, ami a tanulás igényének hiányából is fakad. Ráadásul a népnek alkotmánytanból leckéket senki sem ad.

Az egyszerű olvasóknak is van egy olyan része, akiket ez érdekel. Nem nagyon bonyolult és jogászias dolgok ezek. A hatalom gyakorló elitnek néhány száz uszve ezer embernek viszont ki kellene tanulni, szert kellene tenni az elemi ismeretekre, ami azért is lehetséges, mert többségük jogászember.

Nem hiszem, hogy a magyar népnek az a feladata, hogy az alkotmányról spekuláljon. A politikacsináló eliteknek viszont ehhez értenie kell! Antipopulista vagyok. Én abban nem hiszek, hogy széles tömegekben kell az ország olyan kérdéseit megtárgyalni, amihez valóban különleges ismeretek kellenek. Én azt gondolom, hogy erkölcsileg, szellemileg emelkedett állapotba juttatandó politikai elit által kell vezetni az országot, melyben megbíznak, mert tekintélye van és elfogadják a javaslatait.

- A jelenlegi alaptörvény tekinthető-e alkotmánynak?

Nyugati értelemben megfelel az alkotmánynak támasztott követelményeknek.

Az ehhez szükséges két alapkövetelmény:

- Az államszervezet alapvető felépítését, szerkezetét a hatalommegosztás rendszerét alapjaiban mutassa meg. Melyek az állam fő-intézményei a hatalomgyakorló szervét beleértve.
- A tényleges, alapvető emberi jogokat szavatolja az állampolgárainak, hiszen a természet jogi

és általános felfogás szerint azok nem az államtól valók. Alapvetően megilleti az állampolgárokat

Alkotmány az, ami ennek a két kritériumnak, hogy az állam mikéntjének másfelől az állampolgárok jogi helyzetének megfelel. Ha ez a két ismerv felkerül a chartára, az alkotmány.

- Az alkotmánynak milyen formái ismertek?

Az alkotmánynak természetesen nem csak alkotmánylevél formája van. Vannak történeti alkotmányok. Ilyen a magyar, az Egyesült Királyság alkotmánya. Az utóbbi két évszázadot tekintve az USA alkotmánya is megfelel ezeknek a tartalmi követelményeknek.

1989-ben egy gyökeres - 99,99 %-os - alkotmánymódosítás történt, ami tartalmilag megfelelt egy nyugati mércével mérhető alkotmány ismérveinek. Nem kiváló alkotás, de alkotmány. Az 1949. évi XX. törvény, az egy szimbolikus jelkép, elnevezés, de nem alkotmány.

- Mitől válik legitimmé egy alkotmány, és a jelenlegi legitim-e?

A legitimitás, a hitelesség, az, az elfogadottság, ami nagyon régen az Isten kegyelmiséget jelentette. Azok voltak a legitim uralkodó házak, uralkodók, akik Isten kegyelméből uralkodtak. Ez a modern korban a nép általi elfogadottságot, sőt hitelességet jelenti, mert az alkotmányosság bizonyos kritériumnak megfelel. Például azt, hogy erre hivatott, szuverén hatalomtól származik. No, ennek nem felel meg a jelenlegi alkotmány.

- Miért nem legitim a jelenlegi alkotmány?

Mert ez egy önkényuralmi időszakban, az 1944-s nagyhatalmi birodalmi megszállás után következő korszak terméke. Első az 1946. évi I. törvény, a köztársaságról. A jelenlegi rendszert szeretik ennek utódának tekinteni, és mondják is. Az igazi bomba, az 1949. évi XX. törvény, ami teljesen szuverenitás nélküli országgyűlésből, manipulált választással, idegen nagyhatalmi megszállás alatt létrejött rendszerben született. Elterjedt tévhit az, hogy a jelenlegi ezért egy toldozott-foltozott alkotmány. Ez nem egészen igaz, mert nem az 1949. évi XX. törvényt toldozták, azt egyszerűen kicserélték.

Döntő az, hogy amikor 1989-ben kicserélték, az sem legitim körülmények között történt. Az nem egy szuverén országgyűléstől származott, és idegen nagyhatalmi megszállás alatt, politikai alku eredményeként született meg, ahol tisztességes politikai erők álltak szemben az állampárttal, és az állampártnak rendkívül nagy hatalma katonai ereje volt. Mesebeszéd, hogy ott akármit el lehetett érni. Aki ezt állítja, annak elemi ismeretei nincsenek a magyar valóságról. A jelenlegi "alkotmány" valóban ideiglenes és nem legitim, ez a baj.

Egy ideiglenes és nem legitim alkotmány esetében pedig az, az alapkérdés, hogy a valódi alkotmányosságot helyre kell állítani.

- A valódi alkotmányosság helyreállítása miként történhet meg?

Követelmény lenne, hogy a mai magyar állam folyamatos legyen a történelmileg létezett alkotmányos államrendszerekkel. Ez Szent Istvántól számítva minden olyan rendszer, ami alkotmányos volt, és az előzménye ennek. Ezt eddig senki nem mondta ki. A mai napig ilyen megállapítás nincs, ezért a levegőben lebeg a jelenlegi állam.

Azt, hogy a kommunizmus bűnös rendszer volt, azt ki kellene végre mondani. Ebből különböző tények következnenek.

Három megoldás lehetséges:

Lehet a jelenleg meglévőt toldozni-foltozni, lehet új alkotmánylevelet - chartát - írni, az én elgondolásom szerint pedig gyökeres alkotmányreformot kell csinálni.

- Mit érhetünk gyökeres alkotmány-reformon?

A gyökeres alkotmányreformon én két alaptétel elfogadását értem.

Az első, hogy a jelen magyar állam folyamatosságot vállal, egyszerűen folyamatos a mindenkor történetileg létezett alkotmányos rendszerekkel. A másik, kimondjuk, hogy 1949 - 1989 között oktrojált és egyben fiktív volt az alkotmány.

- Hogyan kéne ezt megvalósítani, és milyen formában.

Az eljárás tekintetében két eljárás lehetséges.

Samu Mihály és mások szerint is, alkotmányozó nemzetgyűlés lenne a megfelelő formája. Valóban így lenne helyes, vagy alkotmányozó gyűlés.

Úgy lenne helyes, ha összehívnának egy alkotmány előkészítő bizottságot, tudós emberekből, politikusokból, érdekképviselői szervek embereiből, és azok egy koncepciót készítenének. Ezt így szokták.

A koncepciót végül az országgyűlés, vagy egy alkotmányozó nemzetgyűlés fogadná el. Jelenleg az országgyűlés a 2/3-ával olyan helyzetben van, hogy ezt a nagylelkűséget nem igazán feltételezhetjük, mert kérdés, hogy kiadja-e az alkotmányozást a kezéből egy másik hatalomnak.

Ebben az eljárásban egy nagykonzultációs testület jönne létre. Az alkotmány előkészítő bizottság által kimunkált elveket megszavazza az alkotmányozó nemzetgyűlés, majd megszavaztatják a néppel. Nyilván nem százoldalas szöveget, hanem alapelveket.

A másik változat, hogy az országgyűlés egyszerűen nem adja át ezt a lehetőséget, és azt mondja neki mindenre van joga. Jelenleg a törvényhozó és az alkotmányozó ugyanaz a szerv. Kétféle hatalmi funkcióról van szó: a törvényhozás és az alkotmányozás, az kettő, de az országgyűlés mind a kettőt gyakorolhatja, ha nem olyan altruista, hogy az alkotmányozó részt ki akarja adni, mert azt mondja, hogy a saját jogállását csak nem szabályozhatja.

(Az alkotmányozó rész kiadása szerencsésebb lenne, mert az országgyűlés jogállását nem maga az országgyűlés határozná meg.)

Eszerint a változat szerint a jelenleg összegyűlt országgyűlés elkezd alkotmányozni.

- Mit jelent pontosan az, hogy történeti alkotmány?

Az alkotmányozásnak két formája van, az egyik az alkotmánylevél, a másik a történeti alkotmány.

Az elsőnél tartalmilag ez azt jelentheti, hogy keresztbe-kasul módosítják a jelenlegi alaptörvényt, össze-vissza fércelik. Jelentheti, hogy készítenek egy új alkotmánylevelet.

Mindkettőnek az a hátulütője, nagyon nagy hibája, hogy ez megszakítja a folyamatosságot a múlttal. Nekünk egy 1100 éves törvény és szokás folyamatunk van 1944-ig. Aki itt Magyarországon törvényt, alkotmányt készít, az ezzel az aktusával megtagadja a történelmi alkotmány ezeréves folyamatát, mert a kettő nem fér össze. A történelem és a jelen ilyen szembeállításában a jelen győzhet, de akkor megszűnik a történelmi rész. Az, aki módosít vagy új alkotmány-szöveget készít ez nagyon fontos, hogy új chartát, levelet készít, az megtagadja a folyamatosságot. Ez mérhetetlen felelősség. Ezt felelős kormány, felelős országgyűlés sehol ahol valamennyire értenek hozzá, nem tenné meg. Nem kívánok vitatkozni, hogy van-e jogunk akár az őseinkkel való folyamatosságot, akár az utódainkkal való folyamatosságot megtagadni.

De lehetőségként megvan. Mind az új alkotmány mind az alkotmány gyökeres módosítása ez mind a kettő a múlttal való szakítást jelenti.

Szerintem az alkotmány kapcsán - ez a mi életünkben, a mi történelmi folyamunkban, ahol mi egy végtelen nemzedék egyik láncszeme vagyunk, az előzmény, és reményeink szerint végtelen utódnemzedékek egyik láncszeme - ránk nagyon komoly kötelek hárulnak. Nekünk ezt a láncot őriznünk kell, ezt a láncszemet saját magunk nem vagdoshatjuk el, mert ez az öngyilkossághoz közeli állapot lenne. Mintha a gyerek megtagadná a szüleit, a szülő a gyermekét, az ősöket és az utódokat.

- A történelmi alkotmány fogalmába mi tartozik?

Az alkotmány a magyarban a Vérszerződéstől kezdve az 1944-s időszakig mindenféle alaptörvényeket és szokásjogokat jelentett. Nekünk ezzel az alkotmányfogalommal nem kéne szakítani. Ugyanakkor az is világos, hogy 1849-től eltelt 150 év. Utána egy nagyon erős pozitív törvényhozási folyamat következett.

1944-től kezdve pedig masszívan egy önkényuralmi rendszer jött, ahol törvényeket gyártottak, de ezek semmiképpen alkotmányos és legitimitás szempontból nem tekinthetők érvényesnek, nem tekinthetők legitim törvényeknek.

A legitimitást és a legalitást nem szabad összetéveszteni.

Az hogy az államosításról szóló törvény 1952. évi IV. tvr. létező törvényerejű rendelet. Aláírták, kihirdették, alkalmazták, de nem legitim, mert nem szuverén, és nem az alkotmányos alapelvek szerint működő hatalomtól származik, továbbá tartalmilag is olyan tulajdonfosztást tartalmaz, ami ellentétes a művelt nemzetek elveivel. De ettől ez még törvény, legális, de nem legitim.

- Ön szerint lehetséges egy harmadik út is, a gyökeres alkotmány-reform

A toldozgatás és új alkotmány helyett lehetséges megoldás a gyökeres alkotmány-reform. Gyökeres alkotmányreform volt az 1848-s. Mondhatja bárki is, hogy az nem volt forradalmi jelentőségű? Az egész korábbi jogrendet felfordította. Ez olyan változás volt, ami mai napig meghatározza az életünket. Mégsem forradalomnak, új alkotmánynak nevezték, a 48-s Áprilisi törvényeket, és nem márciusinak, hanem áprilisininak, mert akkor hirdették ki. Ez a törvényességről és alkotmányosságról alkotott magyar alapállást fejezi ki. Ilyen értelemben szeretnénk most is gyökeres alkotmány-reformot.

Ebben az esetben 3 dimenziót kell figyelembe venni.

- hogyan vannak a dolgok, most
- hogyan kellene, hogy legyenek?- ha úgy tetszik ideálisan
- hogyan lehetnek.

Mi várható? Mit fognak megcsinálni a hatalmon lévők, az ő felelősségük. Nekünk csak egy feladatunk lehet: mi van jelenleg, és ennek mi az optimális megoldása. A jelenlegi helyzetbe a mindenkori hatalom kalkulálja be a leghatékabbi, mivel az erőviszonyokat, és a háttérmozgásokat az ismeri.

Ideális állapot az, hogy Magyarországnak alkotmánya van ősidők óta. Ez az 1944-s birodalmi megszállással felfüggesztődött, amit követett egy másik megszállás. Ezért ez nem legitim időszak. Csak 1992-ben mentek ki a nagyhatalmi megszállók, de azóta sem történt meg ennek az egész alkotmányos együttesnek a korrekt módon való szabályozása. Különösen olyan módon nem, hogy a népet tájékoztatták volna arról, hogy akiket ön most megválaszt, azok az ország alkotmányos viszonyairól is dönteni fognak. Pl. jogfolytonosság, államforma, stb. kérdésekben.

- Mit jelent a gyökeres alkotmány-reform?

Alkotmány = történeti alkotmány 1944-ig tartó alapvető törvények, szokások + egy alaptörvény. Hogy mik az alapvető törvények, azt soha nem katalogizálta senki. Ezt értelemszerűen, tartalmilag szokták elemezni.

Nem alkotmányt kell csinálni, hanem alaptörvényt. A Német Szövetségi Köztársaság is alaptörvényt készített. Azért is, mert a magyar közjogban az alaptörvény bevett fogalom. Alaptörvény az 1867. évi XII. TC., ha nem is írták rá, az, tartalmilag alaptörvény. Az 1848-s áprilisi törvények javarésze alaptörvény volt. 1790/91. évi X.TC. függetlenségi törvény alkotmányos volt, a Pragmatica Sanctio, az 1723. évi II.TC alaptörvény, mely az ország alkotmányos jogállására is kitér. Az Aranybulla, amit privilegium levélnek neveznek, de tartalmilag azért alaptörvény jellege van, de még Szent István, Szent László, törvényei is ide

tartoznak, a Vérszerződés pedig mindenképp. Bár az időpontja és a körülményei nehezen bizonyíthatóak, de hogy ilyen volt, az, közmegegyezés volt.

- Mi tehát a teendő?

Egy alaptörvényt kell készíteni, amely alaptörvényben nagyon szikáran - nem azonos egy chartával - röviden rögzíteni kell az állami főhatalom szervezetét, országgyűlés, államfő, alkotmánybíróság, bíróságok, önkormányzatok, vagyis az állam és kormányformát. Rögzíteni kéne az emberi jogok alapvető katalógusát. Az alaptörvénynek az a kritériuma, hogy benne van az állam és az állampolgároknak mi a jogi helyzete, ha valaki elolvassa, tudja, hogy mivel áll szemben. Ott ahol ez hiányzik, vagy csak formálisan van szabályozva, a leírtak nem valósulnak meg, azt fiktív alkotmánynak nevezzük.

Ilyen értelemben fiktív alkotmány volt az egész 1989-ig terjedő korszak alkotmánya. Én utána fél legitimnek nevezném inkább. Az, az alkotmány, ami ennek tartalmilag megfelel, még nem biztos, hogy igazi, azt is meg kell vizsgálni, hogy érvényesül-e. Ami mögött való élet nincs. Ha a tartalmi elemek megvannak és érvényesülnek, akkor az már megfelel az alkotmány kritériumainak.

A másik elem a sarkalatos törvények lennének.

Az állami pénzügyekről, az igazságszolgáltatásról, a bankról, az önkormányzatokról, beleértve a Tudományos Akadémiától elkezdve a közigazgatási önkormányzatokig. Így részletesebbet lehetne az alapjogokról: külön a gyűlekezési-, egyesülési jogról, az igazságszolgáltatásról, az ügyészségről. Ezek alkotmányos jelentőségű alaptörvények lennének, az alaptörvénytől külön.

Összefoglalva, az Egyesült Királyságban a Magna Chartával kezdődik, és 4-5-7 törvénnyel folytatódik, a mai napig tartó alkotmányos folyamat. Ezt nevezi Nagy-Britannia alkotmánynak. Évszázadonként hoznak egy alapvető törvényt. Ez nálunk nem valósítható meg, mert itt nagyon nagy kiesések voltak. Az egész magyar társadalom nem így szocializálódott, nem ért hozzá. Azonban a közéletet mégis csak meg kell találni. A chartális megoldás - kontinentális német-francia - ahol egy levélben aláírják, az néhány év alatt elkopik, és akkor eldobják, jön egy másik. A történeti alkotmány flexibilisebb, rugalmasabb, patinásabb, hosszan létező.

Az alkotmány a magyar ember és a jogász számára több, mint ezer, 1100 éves folyamatot jelent. Ezért az alkotmány nekünk, = a történeti alkotmány törvényeivel és szokásaival. + egy alaptörvény.

Ilyen van Ausztriában és Németországban is. Ausztriában legalább 7-8 alkotmányerejű törvény is van. Ha Magyarországon valaki maximálisan akarna teljesíteni, akkor le kéne játszani az alkotmányozási folyamatot:

- Mennyi ennek az esélye?

Ismerve a magyar viszonyokat és a hatalomgyakorlók műveltségét, beállítódását, a hatalomhoz való viszonyát, valószínűtlennek tartom. Esélye van egy másik megoldásnak, hogy az egészet

maga az országgyűlés vezényli le. Ha ennél a változatnál maradunk, de mind a kettőre vonatkozik, akkor egy olyan alaptörvényt kéne hozni, mint amit az előbbiekben vázoltam.

- Mit tartalmazna az alaptörvény?

Ezt az alaptörvényt egy nagyon jelentős praeambulummal bevezetőrésszel kéne ellátni - lásd a horvátok - amiben nagyon kihangsúlyoznák a folyamatosságot az ezer évvel, és ki is mondanák a folyamatosságot, és akkor ez alaptörvény.

Ez az alaptörvény felhatalmazást adna arra, az országgyűlésnek, hogy az alapjog területekben külön törvényeket alkosson. Végül ezek a törvények + az alaptörvény + a sarkalatos törvények alkotnák együtt az alkotmány szövegét. De én ezt nem írnám fölé, mert az, a történeti részre is vonatkozik.

- A történeti alkotmányt szó szerint nyilván nem lehet már alkalmazni

Ami abban van, azt későbbi törvények már szabályozták, akár a Kiegyezés után. A tartalmán nem haladt túl az idő, csak modernebb szókészlettel tartalmát meg hagyva átfogalmazták.

Két elemre lehet bontani 1848 előttire és utánira. 1848 utáni törvényalkotás szinte megismétli az előzőt, csak modernebb szóhasználattal, és annak a joganyagát fel lehetne használni.

Úgy gondolom, hogy a történeti alkotmány, mint egy értelmezési háttérként szolgál olyan módon, hogy egyrészt az alaptörvényben nevesítve benne lennének a korábbi, jelentősebb törvények, másrészt az egyes pl. egyházi törvényben benne lenne a Tordai országgyűlés határozománya a bevezető részben. Azzal, hogy egy az egyben lapozgatják a nagyon régi törvényeket, és ehhez valaki makacsul ragaszkodik, lehetetlenné válik az egész.

- Mi az, ami elegendő lenne?

Én nagyon elégedett lennék:

- Ha kijelentenék, hogy folyamatos a magyar állam a történetileg létezett alkotmányos rendszerekkel.

- Ha kijelentenék, hogy a kommunizmus bűnös rendszer volt.

- Ha mindezeket a tényeket praeambulumokban részletesen taglalnák.

- Ha nem alkotmánynak neveznék az új alaptörvényt, hanem alaptörvénynek, ami további alapvető törvényeknek is adna lehetőséget az alkotmány körébe tartozó tartalmak szabályozására.

Természetesen ezek a törvények részben alkotmánytartalmúak lennének, részben a részletesség folytán már túl is mennének az alkotmányon. De ez nem jelent gondot valójában.

Szerintem:

Alkotmány = történeti alkotmány + alaptörvény + alapvető sarkalatos törvények.

Így látom elképzelhetőnek, egyébként egy megvalósíthatatlan fantazmagóriává válik. Én a kompromisszum híve vagyok. Deák Ferenc óta úgy kell csinálni a dolgokat, ahogy lehetséges. De ez még mindig az ideális szféra, nem az, hogy a hatalomra kerülők mit tudnak megcsinálni.

Természetesen sok mindent lehet alkotmányosan szabályozni, tulajdonviszonyokat is.

Például a magyar közjogi gyakorlatban a magyar államfő hagyományosan erős, pozíciót jelentett. A királynak az országgyűléssel azonos súlyú, jelentős vétőjogai vannak. 1944-ig második kamara működik, amit Európa országainak háromnegyed részében ma is megtalálunk. Semmilyen indok nincs, tehát, hogy nálunk ismét ne legyen. Ez egy államszerződési technika. A második kamarában az érdekek, nem az egyének, hanem a köztestületek által választott képviselők vannak jelen (külföldi magyarok, egyházak főpapjai, államfő által behívott szellemi élet nagyjai, stb.) Az érdekképviselők horribile dictum hivatásrendek. Ez részben az AB szerepkörének átvétele is lenne, közigazgatási bíróság, felelősségmegállapító szerepben, mert az AB nem tölti ezt a szerepet be, csak a jogszabályokkal foglalkozik. A konstruktív bizalmatlansági intézményének a megszüntetése is meggondolandó, hiszen ez a miniszterelnököt szokatlan nagy hatáskörrel ruházza fel. Azt jelenti: addig nem váltható le, amíg nem jelölnek egy időben egy másik személyt, akit az országgyűlés több, mint felének meg kéne választani. Erre még Orbán Viktor sem vállalkozott, mert leszavazzák, mivel a kormánypárt többségben van. Az egyszerű bizalmatlansági indítvány azért ennél lényegesen könnyebb. Fel lehet vetni, szavazni lehet róla. Például fontos, hogy a miniszteri felelősség minden miniszterre kiterjedjen elmozdítási lehetőséggel.

Mindent meg lehet mérni az alkotmány mércéjével.

Hogy az alkotmányozás mennyire sürgős és aktuális? Itt az idő! a győztes jelmondata. A 2/3-ával ezt meg is tudná valósítani. Bár Orbán Viktor még nem tartotta időszerűnek.

Orbán Éva

A cikk a KAPU júniusi számában jelent meg.